

ТЕМ ПЛУМ

Издавач: Темплум (www.templum.mk)

Уредник на едисијата: Никола Гелевски

Лектура: Бобан Карапејовски

Превод од германски јазик: Ксенија Чочкова

Графичко уредување и дизајн: Кома

Печати: Алма, ул. Александар Македонски 42-б, Скопје

Тираж: 500

traduki ^T

Објавувањето на ова дело беше поддржано од ТРАДУКИ, книжевна мрежа, на која ѝ припаѓаат Сојузното министерство за европски и меѓународни прашања на Република Австрија, Министерството за надворешни работи на Сојузна Република Германија, швајцарската културна фондација Про Хелвеција, КултурКонтакт Австрија, Гете Институтот, Агенцијата за книги на Словенија ЈАК, Министерството за култура на Република Хрватска и фондацијата „С. Фишер“.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека

„Св. Климент Охридски“, Скопје

821.112.2(436)-31

РОТ, Јозеф Јов : роман на еден едноставен маж / Јозеф Рот ;
[превод од германски јазик Ксенија Чочкова]. - Скопје : Темплум,
2019. - 235 стр. ; 17 см. - (Магма ; кн. 130)

Наслов на оригиналот: Hiob / Joseph Roth

ISBN 978-608-4871-05-7

COBISS.MK-ID 109606410

ИВАТМА

к н и г а 130

Јозеф Рот

JOB

Роман на еден
едноставен маж

ТЕМПЛУМ

Скопје, 2019

Прв дел

Пред многу години во Цухнов живееше еден маж по име Мендел Зингер. Беше набожен, богобојазлив и обичен, еден сосема секојдневен Евреин. Ја извршуваше едноставната дејност на учител. Во својата куќа, која се состоеше само од една пространа кујна, им ги пренесуваше на децата познавањата од Библијата. Поучуваше со искрен елан и без успех кој би побудил углед. Илјадници пред него живееле и предавале како него.

Незначајно како неговото битие беше и неговото бледо лице. Целото го врамуваше густа брада со обична црна боја. Мустаќите ја покриваа устата. Очите беа големи, црни, инертни и полупокриени од тешките капаци. На главата имаше капа од црн свилен рипс, ткаенина од која понекогаш се прават немо-дерни и евтини вратоврски. Телото беше сместено во полудолг вообичаен еврејски кафтан, чии краеве трепереа кога Мендел Зингер иташе низ уличката и удираа силно и во правилни растојанија по горниот дел од високите кожни чизми.

Изгледаше како Зингер да има малку време и еден куп итни цели. Секако дека неговиот живот постојано беше тежок а понекогаш и вистинско измачување. Мораше да облече и нарани една жена и три деца (а таа беше бремена со четврто). Господ им подарил

плодност на неговите бедра, на неговото срце рамнодушност, а на неговите раце сиромаштија. Немаа злато за мерење, ниту пари за броење. А сепак, неговиот живот си течеше како мал сиротен поток меѓу скудните брегови. Секое утро Мендел му се заблагодаруваше на Бога за сонот, за будењето и за започнатиот ден. Кога ќе зајдеше сонцето, се молеше уште еднаш. Кога ќе светнеа првите ѕвезди, се молеше по третпат. А пред да легне на спиење, прошепотуваше брза молитва со уморни, но ревносни усни. Додека спиеше не сонуваше. Совеста му беше чиста. Душата му беше чедна. Немаше ништо за што би се каел и ништо што би го посакал. Ја љубеше својата жена и му се насладуваше на нејзиното тело. Со здрав глад ги изцвакуваше брзо своите јадења. Своите два мали сина, Јонас и Шемарја, ги тепаше зашто беа непослушни. Но, најмладата, ќерката Мирјам, често ја милуваше. Таа ги имаше неговата црна коса и неговите црни, инертни и благи очи. Рацете и нозете ѝ беа нежни, зглобовите кршливи. Млада газела.

Поучуваше дванаесет шестгодишни ученици да ја читаат и запаметат Библијата. Секој од дванаесетте секој петок му носеше дваесет копејки. Тоа беа единствените приходи на Мендел Зингер. Тукушто беше наполнил триесет години. Но, неговите изгледи да заработува повеќе беа ограничени, можеби и воопшто не ни постоеја. Кога ќе остареа учениците одеа кај други, помудри учители. Животот поскапу-

ваше од година во година. Жетвите стануваа сè поси-
ромашни. Морковите се смалуваа, јајцата стануваа
шупливи, компирите смрзнати, супите разводенети,
краповите стеснети а штуките скусени, патките беа
слаби, гуските тврди, а кокошките беа едно ништо.

Па така одекнуваа жалбите на Дебора, жената на
Мендел Зингер. Беше жена, понекогаш садеше тикви
со ѓаволот. Гледаше шашливо кон сопственоста на
имотните и им завидуваше на трговците за добивка-
та. Премногу мал беше Мендел Зингер во нејзините
очи. Му префрлуваше за децата, за бременоста, за
поскапувањето, за ниските хонорари и често дури
и за лошото време. Во петок го рибаше подот доде-
ка не пожелтеше како шафран. Нејзините широки
раменици се креваа и се спуштаа во рамномерен
ритам, нејзините силни раце ја триеја секоја одделна
штица надолго и нашироко, а нејзините нокти мину-
ваа во чатмите и шупливите простори меѓу штиците
и ја гребеа црната нечистотија, која брановите од
кофата потоа целосно ја уништуваа. Како широка,
огромна и подвижна планина лазеше низ празната,
сино варосана соба. Надвор, пред вратата, се прове-
труваше мебелот, кафеавиот дрвен кревет, вреќите
со слама, масата светната од стругање, две долги и
тесни клупи, хоризонтални штици заковани на две
вертикални. Веднаш штом здивнеше првиот самрак
на прозорецот, Дебора ги палеше свеќите во свеќ-
ници од алпака, ги спојуваше рацете пред лицето и

се молеше. Маж ѝ доаѓаше дома, во свилена црнина, подот го заплискуваше со светлина, жолт како растопено сонце, неговото лице сјаеше побело од вообичаено, поцрна отколку во другите денови беше и неговата брада. Седнуваше, испеваше песничка, потоа родителите и децата ја сркаа врелата супа, им се насмевнуваа на чиниите и не разменуваа ни збор. Топлина се издигаше во собата. Испаруваше од тенџерињата, чиниите, телата. Евтините свеќи во свеќниците од алпака не можеа да издржат, почнуваа да се виткаат. Врз чаршафот на масата, циглесто црвено и сино кариран, капеше стеарин и се зако-равуваше во истиот миг. Го отвораа прозорецот, свеќите се охрабруваа и мирно горејќи се ближеа кон својот крај. Децата легнуваа на вреќите од слама во близина на печката, родителите продолжуваа да седат и со загрижена тржественост гледаа во последните сини пламенчиња кои се искачуваа шилесто од отворите на свеќниците и благо бранувани потонуваа повторно, водена огнена игра. Стеариот тлееше, сини тенки линии од чад се провлекуваа од јаглено-саните остатоци од фитилот нагоре кон плафонот. „Ах!“, воздивна жената. „Не воздивнувај!“, ја потсети Мендел Зингер. Молчеа. „Да си легнеме, Дебора!“, нареди. И почнаа да ја мрморат ноќната молитва.

На крајот на секоја недела така започнуваше Саботот, со молчење, свеќи и пеење. Дваесет и четири часа подоцна потонуваше во ноќта, која ја предводеше

сивата поворка од работни денови, оро од маки. Еден врел ден среде летото, околу четири часот попладне, Дебора се породила. Нејзините први вресоци се судрија со потпевнувањето на дванаесетте деца што учеа. Сите заминаа дома. Почнаа седумте дена распуст. Мендел доби ново дете, четврто, момче. Осум дена подоцна го обрежаа и го нарекоа Менухим.

Менухим немаше колевка. Лебдеше среде собата во кошница од плетени врбини прачки, прицврстена со четири сајли на куката во плафонот, како лустер. Мендел Зингер одвреме-навреме ја допираше закачената кошница со лесни, не немилни прсти, а таа веднаш започнуваше да се ниша. Ова движење понекогаш го смируваше доенчето. Но, понекогаш не помагаше ништо против неговата желба да цимоли и да вреска. Неговиот глас ги надгласуваше светите реченици од Библијата. Дебора се качуваше на столче и го изнесуваше доенчето. Бела, отечена и колосална продираше нејзината града од отворената кошула и премоќно ги повлекуваше погледите на момчињата врз себе. Изгледаше како сите присутни да ја цицаа Дебора. Нејзините сопствени постари три деца стојат околу неа, љубоморни и похотни. Настапуваше тишина. Се слушаше мласкањето на доенчето.

Деновите се развлекуваа во недели, неделите преминуваа во месеци, дванаесет месеци правеа година. Менухим сè уште го пиеше млекото од мајка си, ретко, бистро млеко. Не можеше да го оддои. Во

тринаесеттиот месец од својот живот почна да прави гримаси и да офка како животно, да диши забрзано како ловец и да бревта на еден никогаш претходно чуен начин. Неговата голема глава висеше тешко како тиква на неговиот тенок врат. Неговото широко чело беше набраздено надолго и нашироко како истуткан пергамент. Нозете му беа искривени и безживотни како две дрвени гудала. Тенките рачиња претаа и се тресеа. Неговата уста испушташе смешни звуци. Ако добиеше напад, ќе го земеа од колекката и ќе го тресеа толку долго додека не му посинеше лицето, а здивот речиси не му запреше. Потоа бавно се опоравуваше. Му ставаа извриен чај (во повеќе вреќички) на неговите слаби гради и му го обвиваа тенкиот врат со подбел. „Не е страшно“, велеше татко му, „тоа е од растењето!“ „Синовите се погодуваат според браќата на мајката. Брат ми го имаше ова пет години!“, велеше мајката. „Се надраснуваат себеси!“, велеа другите. Додека еден ден не избија сипаници во градот, па управата пропиша вакцини и лекарите продреа во куќите на Евреите. Некои се сокрија. Но Мендел Зингер, праведниот, не бегаше од ниедна Божја казна. И вакцината ја пречека спокојно.

Беше тоа едно жешко претпладне, кога комисијата минуваше низ сокакот на Мендел. Последната во низата еврејски куќи беше куќата на Мендел. Со еден полицаец, кој носеше голема книга во раката, лекарот Золтизук одеше со развеаните руси мустаци

на исончаното лице, златно врамените цвикери на поцрвенетиот нос, со широки чекори, со чкрипави жолти кожни гамаши и палтото, поради жештината, лабаво обесено врз сината рубашка, така што ракавите изгледаа како уште еден пар раце кои исто така изгледаа широко, за да ги изврши вакцинациите: значи лекарот Золтизук дојде во уличката на Евреите. Свонливо го пресретнуваа болните жалби на жените и липањето на децата кои не успеале да се скријат. Полицаецот ги извлекуваше жените и децата од длабоките подруми и од високите тавани, од малите собички и од големите кошови со слама. Сонцето квачеше, лекарот се потеше. Мораше да вакцинира не помалку од сто седумдесет и шест Евреи. За секој избеган или недостапен му се заблагодаруваше во себе на Бога. Кога стигна до четвртата од малите сино варосани куќички му даде знак на полицаецот да не бара веќе толку ревносно. Колку повеќе напредуваше лекарот толку погласно стануваше врескањето. Навејуваше пред неговите чекори. Плачот на оние кои сè уште се плашеа се спојуваше со клетвите на веќе вакцинираните. Уморен и целосно побркан се спушти на клупата во собата на Мендел со тешка воздишка и побара чаша вода. Погледот му се спушти врз малиот Менухим, го крена сакатникот и рече: „Ќе биде епилептичар.“ Излеа страв во срцето на таткото. „Сите деца имаат грчеви“, се вмеша мајката. „Не е тоа“, одврати докторот. „Но, можеби би можел да го излечам. Има живот во неговите очи.“

Сакаше веднаш да го земе малиот со себе во болницата. Дебора веќе беше подготвена. „Ќе го излечат бесплатно“, рече. Но, Мендел одговори: „Тишина, Дебора! Не може да го излечи ниеден доктор, ако Господ не сака. Зар да расте меѓу руски деца? Да не чуе ниеден свет збор? Да јаде млеко и месо и да пржи кокошки на путер, како што ги добиваат во болницата? Ние сме сиромашни, но нема да ја продадам душата на Менухим, само затоа што неговото лекување може да биде бесплатно. Нема да го излекуваат во туѓите болници.“ Како јунак Мендел ја подаде својата тенка бела рака за вакцина. Но, не го даде Менухим. Одлучи да го измоли Бога за помош за своето најмладо и двапати неделно да пости, секој понеделник и четврток. Дебора одлучи да оди на ацилак на гробиштата и да ги повика коските на предците, за да кажат некој добар збор кај Севишниот. Значи, Менухим ќе оздрави и нема да биде епилептичар.

А сепак од часот на вакцинирањето над куќата на Мендел Зингер почна да лебди стравот како чудовиште, а грижата ги понижуваше срцата како постојан врел и остар ветер. Дебора смееше да воздивнува, а маж ѝ не ѝ забрануваше. Подолго од обично го држеше своето лице закопано во дланките кога се молеше, како да си создава сопствени ноќи за да го закопа во нив стравот, и сопствени темници, за истовремено да најде милост во нив. Зашто, таа веруваше, како што стоеше напишано, дека светлината божја свет-

нува во темнината а неговата добрина го осветлува мрачното. Но, нападите на Менухим не престанаа. Постарите деца растеа и растеа, нивното здравје вревеше како непријател на Менухим, болниот, злобно во ушите на мајката. Беше како здравите деца да ја извлекуваат силата од истоштениот и Дебора го мразеше нивното врескање, нивните црвени образи, нивните прави екстремитети. Одеше на аџилак на гробиштата и на дожд и на сонце. Удираше со главата по песочните камења обраснати со мов кој растеше од коските на нејзините предци. Ги преколнуваше мртвите, од кои веруваше дека ги слуша немите утешителни одговори. На пат до дома трепереше со надеж дека ќе го најде својот син оздравен. Ги пропушташе обврските на шпоретот, супата ѝ претекуваше, глинените тенџериња се кршеа, касеролите за'рѓуваа, зеленкаво сјајните чаши се распрснуваа со силен пукот, цилиндарот на петролејската ламба се замрачуваше од чадот, фитилот јагленосуваше бедно во чепче, нечистотијата од многуте ѓонови и многуте недели се таложеше врз штиците на подот, маста во тенџерето се растопуваше, копчињата паѓаа јалово од кошулите на децата како лисја пред зимата.

Еден ден, една недела пред големите празници (летото се претвори во дожд, а дождот сакаше да премине во снег), Дебора ја зеде кошницата со својот син, го покри со волнени ќебиња, го смести на колата на кочијашот Замешкин и отпатува за Клучиск, каде што

живееше рабинот. Штицата за седење лежеше лабаво врз сламата и се поместуваше при секое движење на колата. Повремено со тежината на своето тело Дебора ја задржуваше долу, беше жива оваа штица, сакаше да потскокнува. Тесната извиена улица ја покриваше сребреносива кал во која потонуваа високите чизми на оние што поминуваа оттаму и до половина тркалата на колата. Дождот ги покриваше полињата, го распрскуваше чадот над одделните колиби, смелуваше со бескрајно фина трпеливост сè цврсто на што ќе најдеше – варовникот, кој растеше тука и таму како бел камен од црната земја, пресечените стебла на рабовите на улицата, мирисливите штици наредени едни врз други пред влезот на стругарата, како и шамијата на главата на Дебора и волнените ќебиња, под кои лежеше Менухим како закопан. Не требаше да го навлажни ниту капка. Дебора пресмета дека мораше да се вози уште четири часа; ако дождот не престане, мораше да застане пред преноќиштето и да ги исуши ќебињата, да се напие чај и да ги изеде переците со мак, исто така омекнати од дождот, кои ги беше зела со себе. Тоа можеше да чини пет копејки – пет копејки, со кои не смееше да постапи лекомислено. Господ увиде, престана да врне. Над брзите облаци се појави исчезнатото сонце, одвај еден час; на крајот потона во нов подлабок самрак.

Црната ноќ веќе се беше наталожила во Клучиск кога пристигна Дебора. Веќе беа дошле многу беспо-

мошни луѓе за да го видат рабинот. Клучиск се состоеше од неколку илјади ниски куќи покриени со слама и шиндри, плоштад широк еден километар кој изгледаше како исушено езеро порабено со згради. Запрегите што стоеја на него потсетуваа на заглавени крнтии; впрочем се губеа, ситни и бесмислени во тркалезната ширина. Распрегнатите коњи виеја покрај запрегите и газеа со изморени копита, плескајќи во лепливата кал. Одделни мажи талкаа со разнишани жолти светилки низ тркалезната ноќ, за да земат заборавено ќебе и свечкави садови со провијант. Наоколу, во илјадниците мали куќи, беа сместени дојденците. Спиеја на легла од штици покрај креветите на локалното население, болните, сакатите, парализираните, лудите, идиотите, слабите на срце, болните од шеќер, оние што носеа рак во телото, оние чии очи беа заразени со трахома, жени со неплоден скут, мајки со деца-изроди, мажи на кои им се закануваше затвор или служење војска, дезертери кои молеа за успешно бегство, оние од кои се откажале лекарите, оние кои ги изгонило човештвото, оние кои ги злоупотребила земната правда, загрижените, копнежливите, изгладнетите и ситите, измамниците и чесните, сите, сите, сите... Дебора живееше кај роднини на маж ѝ во Клучиск. Не спиеше. Цела ноќ клечеше покрај кошницата на Менухим во кошот, покрај шпоретот; мрачна беше собата, мрачно ѝ беше срцето. Веќе не се осмелуваше да го повика Бога, ѝ изгледаше превисок, преголем, предалечен,

бесконечен зад бесконечните неба, ќе мораше да има скала од милиони молитви за да достигне макар и крајче од Бога. Ги бараше старите заштитници, ги повикуваше родителите, дедо му на Менухим, по кој беше крстен малиот, потоа машките заштитници на Евреите, Аврам, Исак и Јаков, коските на Мојсеј и на крајот женските заштитнички. Секаде каде што беше можно некој да се заложува, испрати воздишка. Тропна на сто гроба, на сто врати во рајот. Од страв дека утредента нема да стигне до рабинот, бидејќи имаше премногу што молеа таму, првин се молеше за среќа да може навремено да се пробие напред, како тогаш оздравувањето на син ѝ да ќе биде мачкина кашлица. Конечно низ процепите на црните прозорски кепенци виде неколку бледи линии од утрото. Брзо стана. Ги запали сувите борини што лежеа на шпоретот, побара и најде едно тенцере, го зеде самоварот од масата, ги фрли разгорените струготини внатре, додаде јаглен, го фати садот за двете рачки, се наведна и дувна внатре, така што искрите се разгореа надвор и потпукнуваа околу нејзиното лице. Беше како да станува збор за таинствен ритуал. Наскоро зовре водата, наскоро се свари чајот. Фамилијата стана, седнаа пред земјените кафеави садови и пиеја. Тогаш Дебора го зеде својот син од кошницата. Тој цимолеше. Го бакна брзо и многупати, со брза нежност, нејзините влажни усни пукнаа врз сивото лице, тенките рачиња, искривените бутони, набабрениот stomак на малиот, беше како да го удира детето со своите мај-

чински усни што љубеа. Потоа го спакува, врза коноп околу пакетот и си го закачи синот на вратот за да ѝ бидат слободни рацете. Сакаше да си направи место во турканицата пред вратата на рабинот.

Со остар плач се втурна во толпата од оние што чекаа, со ужасни тупаници ги истурка слабите едни од други, никој не можеше да ја задржи. Секој што ќе го погодеше и оттргне нејзината рака, кога ќе погледнеше кон неа за да ја одбие, беше заслепен од разгорената болка на нејзиното лице, нејзината отворена црвена уста од која изгледаше како да протекува запален здив, од кристалното сјаење на големите солзи што се тркалаа, од образите, кои беа распламтени светлоцрвено, од дебелиите сини вени на издадениот врат во кои се собираа вресците пред да излезат. Дебора довеа како факел. Со еден единствен пискав вресок зад кој се сруши страшната тишина на цел еден изумрен свет, Дебора се спушти пред конечно достигнатата врата на рабинот, кваката во испружената десна рака. Со левата удираше по кафеавото дрво. Менухим се влечеше пред неа на подот.

Некој ја отвори вратата. Рабинот стоеше на прозорецот, со свртен грб кон неа, црна тенка линија. Одеднаш се сврте. Таа остана на прагот, на двете раце го нудеше својот син, како што се принесува жртва. Долови мала светлина од бледото лице на мажот кое изгледаше како да е едно со својата бела брада. Беше планирала да го погледне светецот во очи, за да се

увери дека во нив навистина живее моќната добрина. Но, сега кога стоеше тука, пред нејзиниот поглед лежеше море од солзи и таа го гледаше мажот зад еден бел бран од вода и сол. Тој ја крена раката, таа помисли дека гледа два тенки прста, инструменти на благословот. Но, го слушаше сосема одблизу гласот на рабинот, иако овој само шепотеше:

„Менухим, синот на Мендел, ќе оздрави. Нема да има многу слични на него во Израел. Болката ќе го направи мудар, грдоста добродушен, огорченоста благ, а болеста силен. Неговите очи ќе бидат широки и длабоки, неговите уши – јасни и полни со одеци. Устата негова ќе молчи, но кога ќе ги отвори усните тие ќе соопштуваат добрина. Не плаши се и оди дома!“

„Кога, кога, кога ќе оздрави?“, прошепоте Дебора.

„По долги години“, рече рабинот, „но, не прашувај ме повеќе, немам време и не знам ништо повеќе. Не напуштај го син ти, дури и кога ќе ти е голем товар, не оттргнувај го од себе, тој доаѓа од тебе, како и секое здраво дете. И оди!“

Надвор ѝ направија место. Образите ѝ беа бледи, очите суви, усните малку подотворени, како да дишат од многу надеж. Со милост во срцето се врати дома.